



SHAUN BYTHELL

DIARI D'UN LLIBRETER

Traducció de Mar Vidal

IN QUIETS
de VIENNA

FEBRER

Que si m'agradaria ser llibreter d'ofici? En general, malgrat l'amabilitat de la persona que em va contractar i els dies feliços que vaig passar a la botiga, no m'agradaria.

George Orwell, «Records d'un llibreter»

Londres, novembre del 1936

La reticència d'Orwell a comprometre's amb el negoci dels llibres és força comprensible. Existeix el clixé del llibreter impacient, intolerant, antisocial —un paper que Dylan Moran va brodar a *Black Books*— i sembla que, en general, és bastant encertat. Hi ha excepcions, és clar, i molts llibreters que no responen a aquest perfil. Però, malauradament, jo sí. No sempre ha estat així, però; abans d'adquirir la botiga em recordo com una persona més aviat dòcil i afable. El torrent constant de preguntes avorrides, les estretors econòmiques del negoci, les discussions incessants amb els treballadors i la quantitat inacabable de clients esgotadors i sempre disposats al regateig m'han reduït a això. En canviaria alguna cosa? No.

Quan vaig veure per primer cop The Bookshop, a Wigtown, tenia divuit anys, havia tornat al meu poble per estar-m'hi uns dies i em quedava poc per anar-me'n a la universitat. Recordo clarament passar-hi pel davant amb un amic, i comentar-li com n'estava de convençut, que al cap d'un any seria tancada.

Al cap de dotze anys, en el transcurs d'una visita nadalenca als meus pares, hi vaig entrar per mirar si tenien un exemplar de *Three Fevers*, de Leo Walmsley, i mentre parlava amb el propietari, li vaig comentar que m'estava costant força trobar una feina que m'agradés. Em va suggerir que adquirís el seu establiment, que ell tenia ganes de jubilar-se. Quan li vaig dir que no tenia diners, em va respondre: «No en necessites, de diners. Per a què creus que serveixen, els bancs?» Menys d'un any més tard, l'1 de novembre de 2001, un més exacte després del meu trenta-unè aniversari, aquell lloc va passar a les meves mans. Abans de posar-m'hi al timó, potser hauria d'haver llegit un text de George Orwell publicat el 1936. Els seus «Records d'un llibreter» sonen tan reals avui com ho eren aleshores, i representen una advertència saludable per a tots aquells ingenus que, com jo, pensàvem que la venda de llibres de segona mà responia a la imatge idíl·lica d'estar assegut en una butaca al costat d'una llar de foc crepitant, amb els peus elevats i unes bones sabatilles, fumant una pipa i llegint el *Decline and Fall of the Roman Empire* de Gibbon, mentre un reguitzell de clients encantadors entraven i t'entretenien amb una conversa intel·ligent, abans de tornar-te'n cap a casa amb les butxaques ben farcides de bitllets. De fet, la veritat no podria ser més diferent. De totes les observacions que fa al seu assaig, el comentari d'Orwell que «Moltes de les persones que venien a la llibreria eren d'aquelles que farien nosa a tot arreu, però que en una llibreria tenen alguna oportunitat especial» és potser el més encertat.

Entre 1934 i 1936, mentre escrivia *Keep the Aspidistra Flying*, Orwell va treballar a temps parcial a la llibreria Booklover's Corner de Hampstead. El seu amic Jon Kimche el va descriure

com algú especialment poc dotat per vendre res a ningú —un sentiment amb el qual molts llibreters, sens dubte, s'identificaran. Amb la idea d'il·lustrar les semblances —i sovint les diferències— entre la vida a les llibreries d'avui i en temps d'Orwell, cada mes d'aquest diari comença amb una cita de «Records d'un llibreter».

El Wigtown de la meva infantesa era un lloc ple de vida. Les meves dues germanes petites i jo vam créixer en una petita granja a més o menys una milla del poble, que a nosaltres ens semblava una metròpolis pròspera en comparació amb les planes tacades de bens i aiguamolls de la nostra granja. Hi viuen amb prou feines unes mil persones i es troba a Galloway, un racó oblidat del sud-oest d'Escòcia. Wigtown se situa en un paisatge de *drumlins*, uns turonets propis d'aquesta península coneguda com el Machars (del mot gaèlic *machair*, que significa «prat fèrtil de la terra baixa»), delimitada per quaranta milles de costa que tenen de tot, des de platges de sorra fins a penya-segats i cales. Al nord hi ha les muntanyes de Galloway, un paisatge bellíssim, pràcticament despoblat, pel qual serpenteja el camí anomenat Southern Upland Way. El poble està presidit pels County Buildings, un imponent ajuntament a l'estil dels *hôtel-de-ville* francesos que havia estat la seu municipal d'allò que localment es coneix com el *shire*, o el comtat. L'economia de Wigtown va estar molts anys vinculada a una societat cooperativa de productes lactis i a la destil·leria de whisky més meridional d'Escòcia, Bladnoch, i entre totes dues donaven feina a bona part de la població treballadora. En aquells temps, l'agricultura ofería moltes més oportunitats als treballadors agrícoles i ramaders que no pas avui en dia, de manera que al poble i a la seva rodalia no hi faltava la feina. La fàbrica

de productes lactis va tancar el 1989 i va deixar al carrer 143 persones; la destil·leria —fundada el 1817— va abaixar la persiana el 1993. L'impacte d'aquests dos fets va transformar l'aspecte del municipi. On abans hi havia hagut una ferreteria, una verduleria, una botiga de regals, una sabateria, una confiteria i un hotel, ara només hi havia portes tancades i finestres precintades amb taulons de fusta.

Però ara, en canvi, s'ha recuperat un cert nivell de prosperitat i una sensació d'optimisme. A poc a poc, els edificis buits de la fàbrica de productes lleters han anat quedant ocupats per petits negocis: una ferreteria, un estudi de gravació i un fabricant de cuines n'omplen ara una bona part. La destil·leria va tornar a obrir l'any 2000, amb una producció a petita escala, sota la custòdia entusiasta de Raymond Armstrong, un empresari nord-irlandès. Wigtown també ha viscut un canvi favorable i avui acull una comunitat de llibreries i llibreters. Les portes i finestres abans precintades ara tornen a ser obertes, i al darrere hi ha negocis que prosperen.

Tothom que ha treballat a la botiga ha comentat que les interaccions amb els clients generen material de sobra per escriure un llibre —*Weird Things Clients Say in Bookshops* de Jen Campbell n'és una prova evident— de manera que, conscient de la meua terrible memòria, vaig començar a anotar coses a mesura que succeïen a la llibreria, com a recordatoris per ajudar-me possiblement a escriure alguna cosa en el futur. Si la data d'inici sembla arbitrària, és perquè ho és. Simplement se'm va acudir començar a fer-ho un 5 de febrer, i així fou com les anotacions van esdevenir un diari.

DIMECRES, 5 DE FEBRER

Comandes per internet: 5

Llibres trobats: 5

A les 9.25 del matí he rebut la trucada d'un home del sud d'Anglaterra que s'està plantejant de comprar una llibreria a Escòcia. Tenia curiositat per saber com es valorarien les existències d'una llibreria amb 20.000 llibres. Tot evitant d'oferir-li la resposta més òbvia —«T'has tornat boig?»—, li he preguntat què li havia suggerit la propietària actual. La dona li havia dit que el preu mitjà d'un llibre a la seva botiga era de 6 lliures i que li proposava dividir per tres aquest total de 120.000 lliures. Jo li he dit que, com a mínim, havia de dividir-lo per deu, i probablement per trenta. Actualment, traspasar quantitats tan grans és gairebé impossible, pel fet que hi ha molt poca gent disposada a adquirir un volum gran de llibres, i els pocs que ho fan paguen una misèria absoluta. Les llibreries escassegen i el seu estoc és massa gran. Fins i tot quan les coses anaven bé, el 2001 —l'any que vaig comprar la botiga—, l'anterior propietari va valorar els 100.000 llibres que tenia en 30.000 lliures.

Potser li hauria d'haver aconsellat al senyor del telèfon que, abans de comprometre's a adquirir la botiga, llegís (a més dels «Records d'un llibreter» d'Orwell) l'extraordinari *The Bankrupt Bookseller Speaks Again*¹ de William Y. Darling. Totes dues són obres que tots els aspirants a llibreters farien bé de llegir. De fet, Darling no era realment un «llibreter en fallida», sinó l'amo d'una merceria d'Edimburg que va perpetrar l'enganyifa, totalment convincent, que aquesta persona existia realment. Els

1. *El llibreter en fallida torna a parlar*. (N. de la t.)

detalls són sorprenentment precisos. El seu llibreter fictici —«deixadot, malaltís, dispers, un personatge poc interessant però que, en canvi, quan estava inspirat, era capaç de parlar amb una enorme eloquència»— és un dels retrats més precisos que s'han fet mai d'un llibreter de vell.

Avui la Nicky treballa a la botiga. El negoci ja no em permet mantenir cap treballador a temps complet, en especial durant els llargs i freds hiverns, i confio en la Nicky —que és tan competent com excèntrica— perquè s'ocupi de la botiga dos dies a la setmana, per tal que jo pugui sortir a fer adquisicions i dedicar-me a altres coses. Té una quarantena llarga d'anys i dos fills grans. Viu en una petita granja amb vistes a Luce Bay, a uns vint kilòmetres de Wigtown, i és testimoni de Jehovà. A més de la seva afició a fer productes «artesanals» estranyament inútils, això és el que la defineix. Es fa ella mateixa molta de la roba que porta i és frugal fins al punt de l'avarícia, malgrat ser extremament generosa amb el poc que té. Cada divendres em porta alguna exquisidesa recuperada la nit abans del contenidor del darrere del supermercat Morrisons a Stranraer, després de la seva reunió al saló del Regne. És el que ella anomena «divendres gourmet». Els seus fills la qualifiquen de «gitana deixada», però està tan integrada al teixit de la llibreria com els mateixos llibres, i sense ella aquest lloc perdria bona part del seu encant. Tot i no ser divendres, avui ha portat un menjar repugnant que es veu que ha rampinyat del contenidor del Morrisons: un paquet de samoses tan remollides que amb prou feines podien identificar-se com a tals. En entrar corrent per protegir-se de l'aiguat, me l'ha plantat a la cara i ha exclamat: «Ei, mira què porto: samoses!, delicioses!», i després s'ha posat a cruspír-se'n una, mentre li anaven caient trossets llefiscosos pel terra i per damunt del taulell.

Els estius agafo estudiants —un o dos, i això em dona la llibertat de gaudir d'algunes de les activitats que fan que Galloway sigui un racó tan idíl·lic. Ian Niallonce va escriure que, de petit, a l'escola dominical, estava convençut que «el país que regalima llet i mel» de què parlava la seva catequista era Galloway —en part perquè tots dos ingredients abundaven sempre al rebost de la granja on va créixer, però també perquè, per a ell, això era una mena de paradís. Jo comparteixo el seu amor per aquest lloc. Les noies que treballen a la botiga em concedeixen el luxe de gaudir d'estones per anar a pescar, a caminar per la muntanya o a nedar. La Nicky les anomena les meves «petites mascotes».

El primer client (a les 10.30 del matí) ha estat un dels nostres pocs assidus: el senyor Deacon. És un home eloqüent que vo-reja la cinquantena i té la típica panxa que acompanya els homes inactius de mitjana edat; duu els cabells, foscos i escassos, planxats de través per damunt de la clepsa a la manera poc convincent d'alguns homes que, encara que s'estan quedant calbs, intenten fer veure que conserven una cabellera exuberant. Va vestit amb una certa elegància, en el sentit que porta roba clarament ben tallada, però amb no gaire estil: presta poca atenció als petits detalls, com els faldons de les camises, els botons o les cremalleres. Fa l'efecte que algú ha carregat la seva roba en un canó i l'hi ha disparat al damunt, i tal com li ha caigut a sobre se li ha quedat arrapada. En molts aspectes és el client ideal; mai no fulleja els llibres i només ve quan sap exactament què vol. Acostuma a acompanyar la seva sol·licitud d'un retall amb la ressenya del llibre publicada a *The Times*, que mostra a qualsevol de nosaltres que sigui al mostrador en aquell moment. S'expressa de manera lacònica i precisa, i no inicia mai converses superficials però tampoc es mostra impertinent, i paga els

llibres al comptat. Més enllà d'això no en sé res, ni tan sols el nom. De fet, sovint em pregunto per què em compra els llibres a mi, quan li seria més còmode fer-ho per Amazon. Potser no té ordinador. Potser no en vol tenir. O potser pertany a aquesta espècie en vies d'extinció que entén que, si vol que les llibreries sobrevisquin, els ha de donar suport.

Al migdia, una dona vestida amb pantalons militars i boina s'ha apropat al mostrador amb sis llibres, dos dels quals pràcticament nous, volums d'art cars i en perfecte estat. El preu total pujava a 38 lliures; ens ha demanat un descompte i quan li he dit que se'ls podia quedar tots per 35, m'ha demanat: «Me'ls podria deixar per 30?» La meva fe en la decència humana queda molt minvada quan els clients —als quals ja s'ha ofert un descompte sobre productes que costen molt menys del seu preu original de venda— se senten amb el dret d'exigir gairebé un 30 per cent addicional, de manera que m'he negat en rodó a rebaixar-los-hi més. Ha pagat les 35 lliures. El suggeriment de la Janet Street-Porter que algú que duu pantalons de soldat hauria de ser llançat en paracaigudes des d'un avió sobre una zona desmilitaritzada, té des d'avui tot el meu suport.

Total de caixa: 274,09 lliures

Clients: 27